

Respons

Pakistan: Apostasi - ateisme

Problemstilling/spørsmål:

- Hvordan er det generelle risikobildet for frafalne muslimer i Pakistan? Hvilken risiko medfører det i seg selv å være "åpent" frafallen?
- I hvilken grad er det mulig for ateister å ytre/fremme sitt livssyn uten å risikere alvorlige reaksjoner? Hva/fra hvem vil de eventuelt kunne risikere noe?
- Er det geografiske forskjeller, for eksempel mellom FATA og Punjab? Kan Landinfo eventuelt si noe spesifikt om dette for Lahore / Pujnab-provinsen?
- Finnes det åpne ateistmiljøer i Pakistan?
- Hvilken risiko medfører aktivitet på ateistiske nettsider for pakistanere? Eksempelvis "Fuck Islam"-gruppe på Facebook eller foreningen "Council of Ex-muslims of Brittain".

Pakistansk grunnlov og straffebestemmelser

Ifølge Grunnlovens § 2 er Pakistan en islamsk republikk og islam er statsreligionen. Paragraf 227 slår fast at rettsystemet er bundet av islamsk lov, og ingen lov eller praksis må være i strid med pålegg i Koranen eller Sunnah. Grunnloven segregerer i flere sammenhenger på grunnlag av religion. Eksempelvis definerer § 260 (3) en rekke religiøse minoriteter som "non muslims", mens § 41 (2) fastsetter at kun muslimer kan bli president.

Samtidig fastslår Grunnlovens § 20 religionsfrihet og retten til bevaring og etablering av religiøse institusjoner, uavhengig av religion.

Det foreligger likevel relativt bred dokumentasjon på at Pakistans religiøse minoriteter, bl.a. ahmadiyaer, bahaier, hinduer, kristne, shiaer og sikher diskrimineres, og ikke kan utøve sin religion i tråd med landets konstitusjon (UNHCR 2012, s. 20-39). I tillegg til særskilte bestemmelser i straffelovens §§ 298B og 298C, som rammer ahmadiyaenes trosutøvelse, blir en rekke bestemmelser, bl.a. blasfemibestemmelsene i §§ 295, 295A og 298 brukt mot medlemmer av de religiøse minoritetene. Likeledes åpner den såkalte Hudood-lovgivningen for diskriminering av religiøse minoriteter. Grunnlovens overordnede prinsipp undergraves

Respons **Pakistan: Apostasi - ateisme**

således av flere bestemmelser som kan benyttes til å diskriminere, trakassere og straffeforfølge religiøse minoriteter.

Anvendelse av den religiøse lovgivningen

Pakistanske myndigheter forvalter ikke den religiøse straffelovgivningen aktivt. Det foreligger ikke indikasjoner på at politi eller andre myndigheter systematisk rettsforfølger representanter for minoritetene. Det er private aktører som initierer saker som kommer til behandling i domstolene, oftest ortodokse grupper eller personer i konflikt med de som eventuelt får en tiltale mot seg. I mange tilfeller er sakene som behandles i domstolsapparatet utløst av profane private konflikter om land, vann og eiendom, og ikke forhold knyttet til religion eller religionsutøvelse.

Inter-religiøs toleranse

Toleranseterskelen for religiøse minoriteter i Pakistan er generelt lav, og omfanget av alvorlige voldshandlinger knyttet til religiøs tilhørighet er betydelig (HRCP 2011).

Myndighetene intervenserer sjelden i tilfeller der representanter for minoritetsgrupper eksponeres for diskriminering, kriminalitet eller vold (Jinnah Institute 2011). Straffefriheten bidrar til å øke usikkerheten blant minoritetene (UNHCR 2012).

Flere ortodokse grupperinger har relativt fritt spillerom, og omfanget av alvorlig religiøs sekterisk vold er omfattende. Tehrik-e-Khatmes agenda og virksomhet kan stå som et eksempel på en slik ortodoks gruppering som får operere fritt i Pakistan. Utdraget nedenfor illustrerer holdninger både til en av minoritetene, ahmadiyaer, og rettsoppfatningen rundt apostasi:

Tehrik-e-Khatme Nabuwwat, a Deobandi group that actively opposed Ahmadiyya beliefs and individuals, issued a 2011 calendar with hate propaganda characterizing Ahmadis as infidels, cursed, and apostates, and urged persons to cleanse their streets of Ahmadis. (Deobandis, who run 65 percent of the madrassahs in Pakistan, are an anti-Western Sunni Muslim sect that seeks to restore Islam to its pure form. They regard Shias as non-Muslims.) In June the Aalami Majlis Tahaffuz Khatme Nabuwwat and the All Pakistan Students Khatme Nabuwwat Federation, Faisalabad, issued a pamphlet that urged Muslims to kill Ahmadis, which would give the killers a status comparable to a martyr (U.S. Department of State 2012).

Apostasi

Tradisjonelt og historisk har apostasi blitt betraktet som stridende mot muslimsk enhet, *ummah*, nærmest som en politisk opprørshandling. Apostasi innenfor islam er et felt hvor det både mellom og innen lovskoler foreligger ulike forståelser, tolkninger og vurderinger av hva konsekvensene bør innebære. Det kan imidlertid slås fast at apostasi er forbudt, og i hovedsak kan ha to uttrykksformer; konvertering og avvisning / vantro.

Ifølge klassisk islamsk lov (*sharia*) har apostasi både sivilrettslige og strafferettslige konsekvenser. På det sivilrettslige området mister man arverettigheter, taper forelderretten til

eventuelle barn og inngåtte ekteskap blir automatisk oppløst. Myndighetene kan eksempelvis frata konvertitter omsorgen for egne barn.

Strafferettslig hjemler tradisjonell *sharia* under særskilte omstendigheter dødsstraff for en voksen muslimsk mann som forneker islam/konverterer av fri vilje (Otto 2010, s. 32). Et sentralt element er at den frafalne alltid skal gis en anledning til å angre.

Det foreligger ikke representativ informasjon om den generelle rettsoppfatning i Pakistan hva gjelder apostasi, men en rekke forhold taler for at store og innflytelsesrike grupperinger mener at frafalne kan/skal straffes med døden. Formelt sett er det imidlertid ikke nasjonal lovgivning som åpner for å straffe apostasi, og apostasi er heller ikke inntatt i Hudood-lovgivningen (Otto 2010, s. 422). Amerikanske myndigheter påpekte i en rapport fra 2002 at

While there is no law instituting the death penalty for apostates (those who convert from Islam) as required by the Koran, social pressure against such an action is so powerful that most such conversions reportedly take place in secret (U.S. Department of State 2002).

Landinfo har ingen informasjon som indikerer at lovgivningen hva gjelder straffbarheten av apostasi, er endret etter 2002. Selv om pakistansk grunnlov krever at landets lovgivning skal være i overensstemmelse med islam, er ikke angivelse av dødsstraff for apostasi inntatt i det nasjonale lovverket. Landinfo har verken informasjon om konkrete saker der personer har vært tiltalt for apostasi - alene - etter de straffebestemmelser som er nevnt under kapittelet ovenfor, eller saker mot apostater utelukkende under henvisning til brudd på *sharia*. Det er imidlertid kilder, bl.a. etterrettelige representanter for en europeisk ambassade, som mener at det har vært reist saker etter blasfemibestemmelsene mot apostater. Det er mest nærliggende å anta at man i slike saker benytter straffelovens § 295 (b) der det heter: "Deliberate and malicious acts intended to outrage religious feelings of any class by insulting its religion or religious belief".

Åpen apostasi

Det forligger lite konkret informasjon om apostater, konvertitter (fra sunni-islam) eller ateister i Pakistan, men Landinfo mener omfanget av dette neppe er stort.

Konvertering vil normalt skje meget diskret eller i det skjulte. Ifølge anonyme kristne kilder får i mange tilfeller ikke engang den nærmeste familie opplysninger om en konvertering, pga. forholdets sensitivitet. Mange konvertitter lever som "hidden disciples" (representanter for religiøse organisasjoner, samtaler i Lahore 2007). De reaksjoner en apostat kan risikere, både fra familie og nærmiljø, religiøse grupperinger og myndigheter, medfører at konvertering for de fleste muslimer i dagens Pakistan er et svært lite aktuelt alternativ. Samtidig foreligger det anekdotisk materiale om enkeltpersoner som har konvertert uten at det har hatt konsekvenser. Amerikanske myndigheter opplyste i 2001 at

A movie actress from Karachi converted to Christianity from Islam without penalty. However, according to missionaries, police and other local officials harass villagers and members of the poorer classes who convert. Reprisals and threats of reprisals against suspected converts are common (U.S. Department of State 2001).

Den erfaring Landinfo har tilsier at det generelt ikke er rom for å stå frem som apostat i Pakistan, og vi er heller ikke kjent med at tidligere sunnier (eller andre) offentlig har fremmet ateistiske synspunkter. En slik handling vil innebære stor risiko, både for at private aktører reiser sak etter den religiøse lovgivningen, og for alvorlige voldelige reaksjoner fra ulike religiøse grupperinger.

En konvertitt eller ateist vil mest sannsynlig bli møtt med reaksjoner fra egen familie. På landsbygda, som preges av tette og sterke familiære og sosiale nettverk, vil det generelt være vanskeligere å holde en konvertering eller en ateistisk livsanskuelse skjult, enn i urbane strøk. Dette kan innebære at familiemedlemmer utsettes for press og selv risikerer å bli utstøtt fra landsbysamfunnet. På den måten kan de føle seg tvunget til å utstøte et familiemedlem som faller fra islam.

Det er ikke mulig å si noe generelt om hvilke reaksjoner frafalte kan bli møtt med fra nærmeste familie. Den kjennskap Landinfo har til problematikken, tilsier imidlertid at faktorer som familiens økonomi, utdanningsnivå, religiøse tilhørighet og interne konflikter, kan ha betydning. Eksempel vil antagelig familiære og lokale konflikter i pressede situasjoner kunne medvirke til eksponering av en apostat og forhindre vedkommende i å ivareta sine rettigheter på ordinært vis.

Generelt vil antagelig risikoen for alvorlige reaksjoner ved å stå frem som ateist, være mindre innenfor velstående og velutdannede familier i store byer som Lahore, Karachi og Islamabad, enn innenfor tradisjonelle, ortodokst religiøse, pashtunske miljøer i det nordvestlige Pakistan. Det foreligger imidlertid ikke informasjon som kan gi grunnlag for å tegne risikoprofiler i ulike områder.

Om en person blir offentlig identifisert som apostat, er reaksjoner fra eventuelle ortodokse krefter i nærmiljøet, eller fra mer militante muslimske grupperinger, ikke usannsynlig. Allmenn kjennskap til en apostat øker antagelig vedkommendes risiko, både for trusler om og bruk av vold. På bakgrunn av den økte religiøse intoleransen en har registrert i Pakistan i de seneste år, hvor ulike ekstreme muslimske bevegelser tildels har blitt en betydelig maktfaktor med relativt stort spillerom, taler lite for at situasjonen for eventuelle apostater har blitt enklere. Landinfo er ikke kjent med konkret informasjon som kan beskrive risikoprofiler, men basert på vår kjennskap til Pakistan, er det grunn til å anta at jo mer offentlighet det er omkring en apostat eller ateist, desto større vil muligheten for svært alvorlige reaksjoner være.

Det er Landinfos vurdering at en eventuell eksponering som apostat og ateist vil kunne utløse alvorlige, inkludert voldelige, reaksjoner fra private aktører i alle områder av Pakistan. Dersom en apostat blir eksponert, foreligger risiko for reaksjoner med ulik alvorlighetsgrad; utstøting av familie, tap av arverettigheter, oppløsning av ekteskap, blasfemianklager og utenomrettslige tiltak som trusler, vold og drap.

Aktivitet på internett

Landinfo er ikke kjent med aktivitet på ateistiske nettsider blant pakistanere, men, som nevnt over, initierer myndighetene sjelden saker etter den religiøse lovgivningen. Det foreligger ikke informasjon som tilsier at myndighetene overvåker aktivitet på konkrete anti-islamske nettsider.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke-offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, og kildegrunnlaget vil ikke nødvendigvis være like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor begrensede tidsrammer og vil i liten grad inneholde bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos resp

Referanser

Skriftlige kilder

- [Grunnloven] (1973, 10. april). *The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan. As amended up to 31 July 2004*. National Legislative Body. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/docid/47558c422.html> [lastet ned 2. november 2012]
- HRCP, dvs. Human Rights Commission of Pakistan (2012, 18. mars). *State of Human Rights in 2011*. Lahore: HRCP. Tilgjengelig fra <http://www.hrcp-web.org/pdf/AR2011/Complete.pdf> [lastet ned 29. oktober 2012]
- Jinnah Institute (2011, 7 juni). *A Question of Faith: A Report on the Status of Religious Minorities in Pakistan*. Islamabad: Jinnah Institute. Tilgjengelig fra http://www.jinnah-institute.org/images/stories/jinnah_minority_report.pdf [lastet ned 29. oktober 2012]
- Otto, Jan Michiel (2010). *Sharia Incorporated. A Comparative Overview of the Legal Systems of Twelve Muslim Countries in Past and Present*. Leiden: University press.
- [Straffeloven] (1860, 6. oktober). *Pakistan Penal Code (6 oktober 1860.) Act XLV of 1860*. National Legislative Body. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/docid/485231942.html> [lastet ned 2. november]
- UNHCR (2012, 14. mai). *Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Members of Religious Minorities from Pakistan*. Geneve: UNHCR. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4fb0ec662.html> [lastet ned 29. oktober 2012]
- U.S. Department of State (2001, 26. oktober). *International Religious Freedom Report 2001 – Pakistan*. Washington DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2001/5705.htm> [lastet ned 29. oktober 2012]
- U.S. Department of State (2002, 7. oktober). *International Religious Freedom Report 2002 – Pakistan*. Washington DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2002/14026.htm> [lastet ned 29. oktober 2012]

Respons Pakistan: Apostasi - ateisme

- U.S. Department of State (2012, 30. juli). *Report on International Religious Freedom – Pakistan*. Washington DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/docid/502105963b.html> [lastet ned 29. oktober 2012]

Muntlige kilder

- Representanter for religiøse organisasjoner i Lahore. Samtaler i Lahore 2007.